

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 250
סיון תש"פ

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

שאלה זו הגיעה אלינו בימים אלו גם מעירובי החצרות שנעשו בחו"ל בעיר לונדון. כידוע בחו"ל ברוב העולם אין עירוב אפילו בקהילות היהודים, ובפרט בעיר הזו שהרבה רבנים כתבו שאין אפשרות לעשות עירוב כיון שהרחובות משמשים לשישים ריבוא, ועוד בעיות שאי אפשר להתגבר עליהם, ואין להקל בהם. אבל כעת בעקבות התפרצות הקורונה, שעושים מנינים בחצרות הבתים, וצריכים לטלטל את ספר התורה, וכן חומשים וסידורים, לכן רבים עשו עירובים קטנים לחצרות, וכמובן התעוררו שאלות רבות. אחת מהשאלות שהגיעו למוקד העירוב מהעירובים בלונדון, האם הלחיים או העמודים כשרים גם כשהם מסובבים ועומדים בזווית שונה, באופן שהחוט נמצא מעל העמודים.

בתשובה לשאלה זו, הורו רבני העירובים שאין שום בעיה בזה שפני העמודים אינם מכוונים זה לעומת זה, וזה שונה מלחיים של מבוי וחדר שבהם צריך להיות מכוון באופנים מסוימים, [לא לפי צורת הלחי, אלא לפי צורת המקום, כמבואר בשו"ע (סי' ש"ג ס"ל) בדין מבוי שצידו אחד ארוך וצידו אחד קצר, ואכמ"ל]. והטעם לחלק הוא, משום שבעצם הלחי ההלכתי הוא רק המטע שמכוון מתחת החוט, [ובמבוי הוא חודו הפנימי], וכל השאר שבוטל לחוף ולפנים מהחוט, אינו מפריע לענין זה, [ורוק לגבי דין סתימת הלחי הוא נחשב תחילת הלחי, ועיין בזה]. וכיון שבצורת הפתח יש משקוף, הוא יוצר את המחיצה לפי המקום שהוא עומד, ואם הוא באלכסון אז גם דין המחיצה גודר באלכסון. משא"כ בלחיים של מבוי וחדר הם מתירים על ידי סוגרים מקצת מהפתח ונחשב כמו סוגרים את כולו, והקו שהם סוגרים צריך להיות לפי מה שמוגדר פתח של המקום, ואין להם משקוף שיגדיר את הסתימה שלהם, לכן הם סותמים לפי צורת המקום, וצריך שיהיה הלחי השני [או המחיצה שלישית], מכוון בדיוק כנגדו [לפי מה שמוגדר כנגדו לפי צורת המקום]. ולגבי קורה של מבוי, אע"פ שיש קורה המונחת באלכסון, אינה מועילה לגדור באלכסון, כי קורה אינה מדין מחיצה, אלא משום שהיא היכר, וכלפי המקום היוצא אינה מספיקה, וראה עוד בביאור הדין במשנה ברורה שם (סי' ש"ג ס"ק קכ"ד, קכ"ה). יש לציון שיש עוד ביאורים שונים בסוגיא, ועכ"פ להלכה למעשה אין חיסרון בכך שהעמודים מסובבים, אלא העיקר שהעמוד והלחי נמצאים מתחת החוט, [מלבד מקרים מסוימים שע"י שינוי הזווית של הלחי יוצא שהוא מוסתר אחורי מחיצה].

מהו המקור לשאלות המצוינות בדיני פתחי שימאי
מתוך מגוון רחב של שאלות שמגיעות למוקד העירוב, מאנשים שעושים עירוב לבד, ומאלתרים גרוטאות שישמשו ללחיים, בא לידי ביטוי הנושא העדין בפסול שנקרא "פתחי שימאי" בלחיים, והתעוררו שאלות רבות מה נכלל בהגדרה זו, ומה יש להכשיר לכתחילה. בהזדמנות זו נבאר את יסוד הדין בקצרה, והטעם להגדרות המורכבות שיש בו. מקור הדין הוא מדברי הגמ' במסכת עירובין (דף יא.). שפתחי שימאי אינו כשר לצורת הפתח, ואחד הביאורים בגמ' הוא פתח דלית ליה שיקפי. ופירש רש"י שהכוונה לפתח שנראה 'שומם' ואינו עשוי כדרך הפתחים, והדוגמא שכתב רש"י היא, שיש אבן נכנסת ואבן יוצאת, וביאור דבריו, שכאשר בונים קיר מאבנים, לא מניחים את האבנים זה על זה בשווה, אלא כל אבן מונחת על חצי מאבן אחת וחצי מאבן שניה, [הנקרא בגמ' בקידושין (דף ג') כי שרגא דליבני], ולכן כשמשיארים פתח בשעת הבניה, נשאר בצדדים אבן בולטת ואבן שוקעת, והבנאים משלימים חצאי

לחי אחורי פחי האשפה העומדים בקביעות
מתוך השאלות שהגיעו מאנשים שעשו את העירובים בחצרות בתקופת הקורונה, היתה שאלה שהת"ח עסקו בה לפני כמה שנים בענין לחי של צורת הפתח שעומד מאחורי פחי האשפה. הסיפור שארע בתקופה זו במשפחה שעשתה עירוב לחצר והמקום המתאים לעשות את צורת הפתח היה סמוך לחדר האשפה, והנה בבנין זה חדר האשפה לא היה מקורה ולא היה סגור, אלא רק כצורת ח', ולידו מעבר להולכי רגל. כדי לעשות צורת הפתח על המעבר להולכי רגל קשרו את החוט בגובה והעמידו את אחד הלחיים בתוך המקום המיועד לפחי האשפה. לאחר מכן הזמינו את מוקד העירוב שיבוא לבדוק האם עשו כהלכה. אבי המשפחה הבחין שיש כאן מקום לשאלה, מכיון שהפחים הם כעין מחיצה הנמצאת מתחת צורת הפתח והפחים עומדים בקביעות באותו מקום, וא"כ יתכן שהיא פוסלת את הפתח.

הבודק הגיע ואמר שיש להוסיף על שאלתו, מכיון שהפחים אינם סתם מחיצה, אלא הם רשות בפני עצמה, כיון שהפחים בזמנינו הם גבוהים וטפחים, ורחבם יותר מד' על ד' טפחים הרי המקום שבתוכם וכן המקום שעליהם נחשב רשות היחיד. [יש לפלפל בדין המקום שעל גביהם, האם המחיצות שמסביב גודרות מעל גבי הפח, כיון ששפת הפח העליונה בולטת מסביב לפח כמה ס"מ, ויתכן שיש בזה דין גג הבולט המבואר בשו"ע (סי' שמ"ה סט"ו) שמבטל את הגודר אסיק, וגורם שכלפי הגג אינו נחשב למחיצה. ועי"ש בביאור הלכה בשיעור הבליטה ובחזו"א, ואכמ"ל]. מכיון שיש לפח דין רשות היחיד, א"כ זו רשות נפרדת הנמצאת תחת צורת הפתח ויש לה יותר חשיבות לקבוע מקום לעצמה ולפסול את צורת הפתח. אבל בכל זאת אמר לו הבודק שהפחים אינם פוסלים את צורת הפתח, משום שהכלל בידינו שדבר המונח לזמן קצר, מוגדר כדבר ארעי שאינו פוסל את צורת הפתח, ודין זה נלמד מדברי החזו"א (סי' ע"א סס"ק י"ג) וכמבואר לעיל גליונות 216, 219. והפחים הם דבר ארעי, כיון שהם מטלטלים ומזיזים אותם ממקומם במשך השבוע. אמנם אחד הת"ח בב"ב טען שכיון שתמיד מחזירים אותם למקום זה א"כ הרי תמיד יש במקום זה מחיצה ונראה להחשיב אותה למחיצה קבועה המחלקת ופוסלת את צורת הפתח. אבל הגר"מ לובין שליט"א הורה שהפחים אינם נחשבים למחיצה קבועה, כיון שסוף סוף מזיזים אותם פעמיים בשבוע לצורך פינוי הפח, אינם נחשבים מחיצה קבועה ברמה שמגדירה את המקום מחולק לשני מקומות, אלא הוא מקום אחד שיש בתוכו פחים, ולכן הצוה"פ כשרה. [יש מקרים שבהם משתמשים בפח בתור לחי, ויש לדון אם שפת הפח הבולטת אינה פוסלת, וכן שהפח א' יבלוט מהחוט ולפנים ג' או ד' טפחים, ואכמ"ל]. אך כאן אין צורך בזה כאמור].

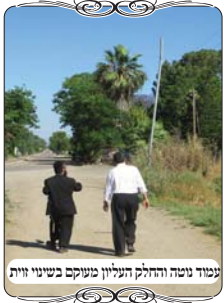
עמודים ולחיים שאינם מכוונים זה לעומת זה
שאלה נוספת שמגיעה מידי תקופה מאברכים שלומדים עירובין, ומתבוננים בעירובים השכונתיים הנעשים באזור מגורם, מבחינים בדבר מוזר. בהרבה מקומות הצורת הפתח חוצה את הרחוב באלכסון והלחיים אינם עומדים באלכסון, אלא קו ישר לאורך המדרכה, וא"כ הם אינם מכוונים זה כנגד זה, האברכים מתקשרים למוקד העירוב לשאול האם יש בכך בעיה, האם האחראי אינו שם לב להלכה שהם למדו בגמרא בדין מבוי שצידו האחד ארוך וצידו האחד קצר שהלחיים צריכים להיות מכוונים זה כנגד זה.

למשקוף של פתח, פתח לא עושים עם בליטות לכיוון הפתח, וא"כ דבר זה אינו ראוי לשמש משקוף לפתח, משום פתחי שימאי. וצ"ע למעשה.

בדיקת העירובים בישובים שהתחילו לתקן את העירוב

בשבוע זה היינו בשני ישובים בדרום באזור קרית מלאכי, שביקשו לתקן את העירוב, והגענו לתכנן ולהדריך מה צריך לתקן, וכיצד לתקן. לסיור הצטרפו גם שני אברכים ממשותפי השיעורים של מוקד העירוב, ולמדו להבחין במגוון דינים והלכות, בין בעמודים עקומים מאוד, או עמוד שקיבל מכה בחלק הליון וראשו התעקם בשינוי זווית משאר העמוד, שי"א שהוא יותר בעייתי מעמוד נוטה שעכ"פ נוטה בקו ישר. ובעיקר היו בעיות של עמודים שנמצאים בתוך רשות היחיד, כגון חצר מוקפת גדרות, או שהחוט עובר מעל מבנה של מחסן שהוא רשות היחיד מתחת החוט, שע"ז כתב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק קי"ג) שאינו כלום. ובכל מקום היה צריך לחשב מהו הפיתרון המומלץ על פי הלכה, יחד עם התחשבות בתושבים.

עמוד נוטה והחלק העליון מוקדם בשינוי זווית

עמוד בתוך צמח גדול וקבוע

באחד העמודים הם הבחינו בשאלה הנוגעת לדין פתחי שימאי. סביב לעמוד גדל צמח קוצני, שניכר שהוא קיים כבר תקופה ארוכה, והצמח עטף את העמוד כולו, ולא רק גדל לידו. לכאורה הרי העמוד במצב כזה, אינו ישר, אלא יש בו בליטות של הצמח שקבוע עליו. והנה בשאלה זו יתכן שיש מי שיאמר שהצמח אינו קשור לעמוד, אלא הם שני דברים, והעמוד מצד עצמו הוא ישר וחלק. [והצמח אינו מחיצה לפסול את העמוד, כי אין בצמח רוחב ד' טפחים להגדיר מקום]. אבל למעשה בעירובים טובים הורו רבני העירובים להקפיד על כך, שגם דבר חיצוני אם הוא נמצא לאורך זמן צמוד לעמוד, הוא מוגדר שינוי צורה קבועה בעמוד, ובעירובים השכונתיים מקפידים לגזום ולפנות סביב לעמודים והלחיים. וכמובן שבעירובים עירוניים ובפרט בישובים, מקילים בזה יחד עם שאר הקולות היותר חמורות שהם נאלצים להקל, ואכן זה מצטרף לרשימת המעלות של העירובים השכונתיים, ולרשימה המלמדת שלא להסתמך על עירובים עירוניים.

עמוד עשוי בצמח קבוע חזק

החשש בדגלים או בלונים על חוט העירוב

באותו ישוב היה מקום אחר שגילינו על החוט של העירוב, שורת דגלים קטנים של יום חגם, תולים על החוט של העירוב עצמו, [ולא כפי שמצוי שתולים חוט אחר קשור לאותם עמודים]. במצב כזה יש חוששים לדין פתחי שימאי בחוט, [כמבואר ברע"א (המובא בשעה"צ שסג, מו) ובחזו"א שדין זה נאמר גם בחוט]. וכמובן זה דבר התלוי בסברה, להחשיב דגלים כדבר המשנה את הצורה. אבל האמת היא שיש בדגלים בעיה אחרת, כיון שהם מנדנדים את החוט ברוחות. החוט מצד עצמו הוא דק וקל ואינו מתנדד לרוח, לכן יכול לעמוד יציב גם באורך של שלושים מטרים או יותר, אבל הדגלים מתנופפים אפילו ברוח קלה, ומחמת המשקל שלהם והגודל, הם מושכים איתם את החוט הרבה. וזה גורע מכשרות העירוב, כפי שהביא המשנ"ב (סו"ס שס"ב) שנחלקו בזה האחרונים, והחזו"א (סי' ע' סק"י) אוסר.

האם יש חשש הלכתי בדגלים על חוט העירוב

כעין זה אירע בשנה זו בשבת שלפני פורים, הילדים של אחת המשפחות בבני ברק שחוט העירוב קשור סמוך לחלון ביתם, תלו בלונים על חוט העירוב, והאחראי התקשר לשאול האם זה פוסל את העירוב. במקרה זה אין חשש פתחי שימאי לכו"ע, כיון שהבלונים הם לזמן קצר, ודבר עראי ודאי אינו משנה את הצורה. אבל אמרנו לו שידוק את מצב החוט, כי עיקר הבעיה שהם גורמים לחוט להתנדנד. לכן יש להקפיד שלא יהיו דגלים או כל דבר שהוא על חוט העירוב, גם אם אין בהם חשש פתחי שימאי.

אבנים ומיישרים את מקום הפתח. לכן אם לא עשו השלמה זו, ויש אבן נכנסת ואבן יוצאת, ניכר שהפתח אינו מסודר, הוא עדין באמצע בניה, ואינו כדרך הפתחים, ונכנס בהגדרה של "פתחי שימאי". ודין זה יצא ללמד על דברים אחרים שאינם שלמים כדרך הראוי לפתחים.

בפוסקים מבואר שיש בציור זה שני חלקים. א. לחי שיש בו בליטות ושקעים, ואינו ישר, אינו ראוי להיות צורת הפתח. ב. דבר ישר שיש בו חורים, והם פחות מג' טפחים, ונחשבים כאילו סתומים מדין לבדו, וכשרים לדיני מחיצה, בכל זאת לגבי צורת הפתח אינו ראוי, כי אינו כדרך הפתחים שמשלימים, ונחשב פתחי שימאי. [דין זה נלמד מאותו מקרה של אבן יוצאת, מזה שלא אומרים לבדו בין האבנים היוצאות, ואז יחשב לחי ישר בדילוג על האבנים השוקעות ונכנסות]. עוד נחלקו הפוסקים האם הפסול שמבואר בגמ' פוסל גם בעירוב או רק במזוזה, והמשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק קי"ג) הביא את שתי הדעות, ובשער הציון (שם ס"ק י"ט) הביא רק את דברי הפמ"ג שאוסר. [ובדעת החזו"א עיין סי' ע' ס"ק כ"ה, ולעומת זאת בסי' ע' ס"ק י"ח בהערה, וביר"ד סי' קע"ב ס"ק א']. ולמעשה הוראת הרבנים בזמננו להקפיד שלא יהיה בגדרי פתחי שימאי, בכל אחד משני הדינים הנ"ל. ולכן יש להקפיד שהלחיים יהיו מדבר שלם וישר, ללא בליטות ושקעים, וכמ"ש בשעה"צ הנ"ל בשם הפמ"ג, דלפ"ז עץ שיש בו חיפופין [בליטות], אינו כשר ללחי.

לחי עם חורים, ושני סוגי רשתות

לפ"ז היו דברים רבים שאנשים שאלו בימים אלו האם אפשר להשתמש בהם ללחיים או שמא אינם ראויים לפי מה שנוהגים להקפיד על דיני פתחי שימאי, ובחלק מהמקרים התשובה אינה ברורה. אחת מהדוגמאות היתה בלחי שנעשה מרשת ברזל חזקה, שהעמידו אותה תחת החוט, על מנת שיהיה לחי. אבל בזה הורו הרבנים שאין להשתמש ללחי, מפני שיש בה חורים, ואע"פ שהחורים הם כשיעור חצי טפה, ונחשבים כסתום מדין לבדו, מ"מ לענין לחי צריך דבר שלם כדרך הפתחים. אבל בדומה לזה היתה שאלה דומה מאדם שחיפש לאלתר לחי בחצר, ואחד מהדברים שביקש לעשות, להעמיד לחי מרשת של חרקים, כפי שמצוי בערים מסוימות שעושים בחלונות הבתים, ברשתות האלו יש חורים קטנים מאוד, ובודאי שלחי שיש בו חורים קטנים כ"כ, הם אינם פוסלים אותו. אבל ברשת זו גם החלקים הקיימים הם חוטים דקים מאוד בגודל החורים, ואולי עוד פחות, שהרי הרשת משמשת לחלון למצב פתוח, ועושים את הרשת בצורה שהחוטים יהיו פחות מורגשים, והחורים מורגשים יותר, א"כ נראה יותר שרשת כזו נחשבת לדבר מחורר שהוא נחשב פתחי שימאי.

רשת שהעמידו ללחי באחת החצרות

לחי מהחתיכת גדר איסכורית שיש בה בליטות יפות

שאלה נוספת בענין זה, שלח לנו אברך ת"ח שעוסק בעירוב השכונתי של אחת מקהילות המפורסמות בדרום הארץ ומתוך עיסוקו בזה הוא הגיע לעיר אחרת והבחין בעירוב שנעשה עם לחיים, והלחיים היו מחתיכות של איסכורית לבן, המשמש לגדרות של אתרי בניה וכדומה, בגדרות אלו יש בליטות ושקעים, בכל שלושים ס"מ, הפתח מכופף ובולט כחמשה ס"מ, וחוזר ושוקע. בליטות אלו ניכרות מאוד, אלא שבגדרות זה דבר נצרך בשביל היציבות והחוזק של הגדר, וזה מונע ממנה להתקפל, אבל לגבי דיני צורת הפתח נשאלה השאלה הרי זה פתחי שימאי.

חתיכת גדר איסכורית משמשת ללחי

והנה במקרה זה יש סברה טובה לומר שאינו פתחי שימאי, למרות שאחת מההגדרות של פתחי שימאי היא שיש בליטות בלחי, כמ"ש המשנ"ב בשם הפמ"ג, מ"מ יתכן שדוקא בבליטות של דבר שאינו מושלם, כמו אבנים בקישי גמור, וכן בקרש שיש בו שברים, אבל האיסכורית שצורתה המקורית היא בצורה בולטת ושוקעת, ויש בכך ענין שבביל לחזק אותה, הרי זה דבר מתוקן ולא פתח שומם והרוס. וא"כ לא יהיה בזה חיסרון של פתחי שימאי ומ"מ עדיין אפשר לומר שיש בו פסול של פתחי שימאי, כיון שהחפץ הזה מיוצר לשימוש של גדר או גגון, ולא